ఎన్నికల సంస్కరణలు స్థిరత్వం కోసమేనా?

కె. బాలగోపాల్

మానవహక్కుల కార్యకర్త,
హైదరాబాద్‌లో న్యాయవాది

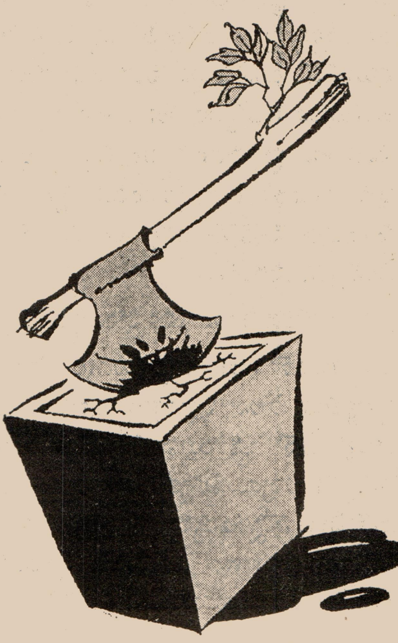

ఎన్నికల వ్యవస్థలోని లోపాల గురించి ఫిర్యాదు చేయని వారెవ్వరూ లేరు. బహుశా, రాజకీయ విభేదాల కతీతంగా ఈ దేశంలో అందరూ అంగీకరించే కొద్ది విషయాలలో ఇదొకటేమో. 'అందరూ' అని ఎందుకంటున్నామంటే ఎన్నికల వ్యవస్థను భ్రష్టు పట్టించడానికి కారణమైనవారు, దాని వల్ల చాలా ప్రయోజనం పొందుతున్నవారు కూడా ఆ వ్యవస్థ దిగజారిపోయిందనీ దానిని సంస్కరించాలనీ వేదికలెక్కి ఉపన్యాసాలిస్తుంటారు.

ఇప్పుడు ఎన్నికల సంస్కరణల కోసం కొన్ని నిర్దిష్టమైన ప్రతిపాదనలను లా కమిషన్ ప్రభుత్వం ముందు పెట్టింది. దాని మీద 200 పేజీల రిపోర్టు

తయారు చేసింది.

మామూలుగా లా కమిషన్ తనంతట తాను శాసన సవరణలను రూపొందించదు, ప్రతిపాదించదు. ఫలాన విషయంలో ఇప్పుడున్న చట్టాన్ని పరిశీలించి అందులోని లోపాలను చర్చించి సవరణలు సూచించమని ప్రభుత్వం అడిగినప్పుడు మాత్రమే లాకమిషన్ కదులుతుంది. ఎన్నికల వ్యవస్థకు సంబంధించిన ఒకే ఒక్క అంశం గురించి మాత్రం కేంద్రప్రభుత్వం లా కమిషన్‌ను సూచనలడిగింది. ఎలెక్షన్ పిటిషన్లు (గెలిచిన అభ్యర్థి ఎన్నిక చట్టవిరుద్ధమని ఓడిపోయిన అభ్యర్థి వేసే కేసు) త్వరగా విచారించడానికి అవసరమయిన సూచనలు చేయమని 1995 నవంబర్ 2న కేంద్రప్రభుత్వం అప్పటి లా కమిషన్‌ను అడిగింది. ఎలెక్షన్ పిటిషన్‌ను కోర్టులు సివిల్ దావాలలాగ విచారిస్తుండడం వల్ల, సాధారణంగా తప్పొప్పులు తేలేసరికి ఎన్నికయిన పదవి గడువు తీరిపోతుంటుంది. అందువల్ల వాటిని త్వరగా విచారించే ప్రత్యామ్నాయ విధానాన్ని సూచించమని ప్రభుత్వం లా కమిషన్‌ను కోరినట్టుంది.

లాకమిషన్ నుండి స్పందన రానందువల్లనేమో, ప్రభుత్వం 1998 ఆగస్ట్ 3న ఒక రిమైండర్ పంపించింది. అయితే అప్పటికే లా కమిషన్ చైర్మన్ బాధ్యతలు చేపట్టిన జీవన్‌రెడ్డిగారు ఎవరూ అడగకుండానే కేవలం ఎలెక్షన్ పిటిషన్ల మీదనే కాకుండా మొత్తంగానే ఎన్నికల వ్యవస్థ గురించి అభిప్రాయసేకరణ మొదలుపెట్టి ఉన్నారు. ఈ రిమైండర్ లభించినదే తడవుగా ఆయన మొత్తంగానే ఎన్నికల వ్యవస్థను సంస్కరించే ప్రతిపాదనలు ప్రభుత్వం ముందు పెట్టారు. 1999 మే 29న ఆయన కేంద్ర ప్రభుత్వ న్యాయశాఖమంత్రి రాంజెఠ్మలానీకి సమర్పించిన ఆ నివేదిక ఇప్పుడు కేంద్రప్రభుత్వం పరిశీలనలో ఉంది.

అడగకుండానే చొరవ తీసుకున్నందుకు జీవన్‌రెడ్డి గారిని తప్పు పట్టనవసరం లేదు. ఆయన నిజానికి తన శక్తి మేరకు శాసన వ్యవస్థను సమూలంగా మార్చడానికి ఉబలాట పడుతున్నాడని లా కమిషన్ చైర్మన్‌గా ఆయన అనేక విషయాలలో తీసుకుంటున్న చొరవను బట్టి అర్థం అవుతుంది. అయిదేళ్లకు పైగా పెండింగ్‌లో ఉన్న కొత్త టాడా బిల్లుకు తుది రూపం ఇచ్చేశారు. రాజ్యాంగ సమీక్ష కమిషన్‌లో దాని చైర్మన్ వెంకటాచలయ్యగారి కంటే చురుకైన పాత్ర నిర్వహిస్తున్నారు. ఇప్పుడు అడగకుండానే ఎన్నికల సంస్కరణల కోసం రాజ్యాంగం నుండి ప్రజాప్రాతినిధ్య చట్టం దాకా అనేక సవరణలు ప్రతిపాదించే ఈ రిపోర్టు తయారు చేశారు. బాధ్యతలు గలవాళ్లు తమ పైవాళ్లు పురమాయించే దాకా 'నాకెందుకొచ్చింది లెమ్మనే వైఖరితో కబుర్లతో కాలక్షేపం చేసే అధికార సంస్కృతి నెలకొని ఉన్న ఈ దేశంలో స్వంత చొరవ తీసుకున్న వ్యక్తిని ఆ కారణంగా నిందించనవసరంలేదు.

ఆ చొరవ ఏ గమ్యానికి పోతున్నదనేదే ప్రశ్న.

పాలనలో ప్రజలకు ప్రాతినిధ్యం కల్పించడం కోసం ఎన్నికలు జరుపుకుంటాం. ప్రజలందరూ ప్రత్యక్షంగా పాలనా నిర్ణయాల ప్రక్రియలో పాల్గొనడం గ్రామపంచాయితీ స్థాయిలో సహితం కష్టం కాబట్టి ఏదో ఒక రూపంలో ఎన్నికలు జరుపుకొని ప్రజాప్రతినిధులతో ఏర్పడే ప్రభుత్వాన్ని ఎన్నుకోక తప్పదు. ఎన్నికలే ప్రజాస్వామ్యం కాదుగానీ ఎన్నికలు లేని ప్రజాస్వామ్యం ఉండజాలదు. ఎటొచ్చీ ఆ ఎన్నికల వ్యవస్థ రూపురేఖలలో చాలా వైవిధ్యం ఉండగలదు. వీటి తులనాత్మక పరిశీలనకు ఒకే ఒక ప్రమాణం ఉంటుంది. ప్రజలకు పాలనా వ్యవస్థలో ఎంత లోతయిన ప్రాతినిధ్యం లభిస్తుందనేది ఆ ప్రమాణం.

అందువల్ల ఎన్నికల సంస్కరణల గురించి మాట్లాడుకోవడమంటే ప్రాతినిధ్య స్వభావాన్ని పెంచే మార్గాల గురించి మాట్లాడుకోవడం. ఆ లక్ష్యంతో జరిపే చర్చే ప్రజాస్వామ్యం పెంపుదలకు తోడ్పడుతుంది. వేరే ఏ లక్ష్యంతోనో చర్చించి ఎన్నికల వ్యవస్థను సంస్కరిస్తున్నామనడంలో అర్థం లేదు.

ఎన్నికల సంస్కరణలకు సంబంధించిన ప్రతిపాదనలు చేయడంలో తన లక్ష్యమేమిటో లాకమిషన్ ప్రకటించింది. ప్రకటించిన లక్ష్యాలను నిజంగా అనుసరించకపోవచ్చునేది అటుంచి, ఈ లక్ష్యాలలో 'ఎన్నికల వ్యవస్థ ద్వారా పాలనలో ప్రజాభీష్టానికి లభించే ప్రాతినిధ్యాన్ని మరింత లోతుగా అభివృద్ధి చేయడం' అనేది లేదు. మరి ఏముందంటే, లా కమిషన్ ప్రకటించుకున్న ప్రధాన లక్ష్యం, ఎన్నికల వ్యవస్థను మరింత 'పారదర్శకంగా, న్యాయబద్ధంగా' తయారు చేయడం. రెండవ లక్ష్యం 'ప్రభుత్వాల స్థిరత్వాన్ని పెంచడం'. ఇందులో రెండవ దానికి ప్రాతినిధ్యస్వభావం పెంపుదలతో ఏమీ సంబంధం లేకపోగా దానికి వ్యతిరేకం కాగలదు కూడా. మొదటిది దానంతటదే ఆహ్వానించదగ్గదే కాక ప్రాతినిధ్యాన్ని పెంపాదించడానికి పరోక్షంగా ఉపయోగపడగలదు. అయితే నిజంగా ఉపయోగపడుతుందా అనేది ఆ లక్ష్యసాధన కోసం ప్రతిపాదించే విధాన సంస్కరణలను బట్టి ఉంటుంది. ప్రభుత్వాల స్థిరత్వం సంస్కరణల ప్రధాన లక్ష్యమైతే, పారదర్శకత కోసం సూచించే సంస్కరణలు కూడా ఆ రంగే పులుముకుంటాయి. అప్పుడు పారదర్శకత ప్రాతినిధ్యానికి పెద్దగా దోహద పడకపోవచ్చు.

ఇవి మా లక్ష్యాలు అని లాకమిషన్ ప్రకటించిన చోట పై రెండు లక్ష్యాలనే ప్రస్తావించిందిగానీ దిగువన వేరొక ముఖ్యలక్ష్యాన్ని పలుచోట్ల పేర్కొనింది. అది, కులం ప్రాంతం మతం ప్రాతిపదికన ఏర్పడిన పార్టీలకు ఎన్నికల రంగంలో చోటు లేకుండా చేయడం. జాతీయ పార్టీలు మాత్రమే ఉండాలి అంటే మొత్తంగా సమాజమంతటికీ ప్రాతినిధ్యం వహించే పార్టీలే ఉండాలి. ఏదో ఒక సామాజిక వర్గానికి ప్రాతినిధ్యం వహించే రాజకీయాలు లా కమిషన్ దృష్టిలో సంకుచిత రాజకీయాలు. అటువంటి రాజకీయాలకు ఎన్నికల వ్యవస్థలో చోటు లేకుండా చేయాలి. (ఎన్నికల వ్యవస్థ నుండి బలవంతంగా బయటికి నెట్టేస్తే ఆ రాజకీయాలు వేరే రూపంలో కొనసాగవా? అప్పుడు వాటి కోసం టాడా చట్టం ఉంటుంది. దానికి కూడా ఇదే లా కమిషన్ ఆమోద ముద్ర వేసి చట్టం చేయమని ప్రభుత్వానికి అప్పగించింది).

ఎన్నికల రాజకీయాలలో జాతీయ పార్టీలు మాత్రమే ఉండాలి. అవి కూడా రెండు మూడు మాత్రమే ఉండాలి. (ఎందుకు? బ్రిటన్‌లో మూడు పార్టీలే ఉన్నాయి, అమెరికాలో రెండే ఉన్నాయి, జర్మనీలో నాలుగే ఉన్నాయి. ఆ దేశాలు ఎంత బాగున్నాయి చూడండి! అందుకు). ఒకవేళ 'సంకుచిత' ప్రాతిపదిక మీద చిన్న పార్టీలు ఏర్పడినా అవి ఏదో ఒక 'జాతీయ కూటమి'లో భాగం కావాలి. చట్టం వాటిపైన ఆ రకమైన ఒత్తిడి పెట్టి బలవంతంగా ఆ పరిణామాన్ని సాధించాలి.

ఇది లాకమిషన్ ప్రతిపాదన. అందుకోసం రాజ్యాంగానికీ ప్రజాప్రాతినిధ్య చట్టానికీ అనేక సవరణలను లాకమిషన్ ప్రతిపాదించింది. ఈ ప్రతిపాదన 'స్థిరత్వాన్ని' లక్ష్యంగా పెట్టుకున్న ప్రతిపాదన. అయితే పరిపాలనలో స్థిరత్వమే ఎన్నికల సంస్కరణల లక్ష్యం కాగలదనుకున్నా దానికి ఇదొక్కటే సాధనం కానక్కరలేదు. కాబట్టి రెండు లేక మూడు పెద్ద పార్టీల వ్యవస్థే ఉండాలని కోరుకోవడం దానంతటదే ఎన్నికల సంస్కరణలకు లా కమిషన్ ఎంచుకున్న ఒక లక్ష్యమని భావించవలసి ఉంటుంది. చిల్లర మల్లర పార్టీల గుంజులాటలో చకచకా నిర్ణయాలు తీసుకొని గబగబా దేశాన్ని అభివృద్ధి చేసేయగల ఎఫిషియెన్సీని భారత ప్రజాస్వామ్యం కోల్పోయిందన్న

అసహనం- ఇవ్వాళ మధ్యతరగతి, ధనిక వర్గాల్లో తరచు వినిపించే అసహనం- లా కమిషన్ ప్రతిపాదనల వెనుక స్పష్టంగా ఉంది. పాలనా వ్యవస్థలో స్థిరత్వాన్ని కోరుకోవడం కూడా 'అభివృద్ధి' వేగంగా కావాలన్న లక్ష్యంతోనే తప్ప పాలనలో ప్రజాస్వామ్యానికి మరింత లోతయిన ప్రాతిపదిక కల్పించాలన్న ఆరాటంతో కాదు. స్థిరత్వం తప్పనిసరిగా ప్రజాస్వామ్యాన్ని పెంపొందిస్తుందన్న నమ్మకమేం లేదు. అది పరిస్థితులను బట్టి ఉంటుంది.

అటువంటి స్థిరత్వాన్ని ఎన్నికల సంస్కరణల లక్ష్యంగా ఎంచుకొని, దానికి సాధనంగా రెండు లేక మూడు జాతీయ పార్టీల లేక కూటములలోకి దేశ రాజకీయాలను బలవంతంగా నెట్టే శాసన సవరణలను ప్రతిపాదించే సంస్కరణలు ఎన్నికల వ్యవస్థలో ప్రజాస్వామ్యాన్ని పెంపొందించే బదులు మరింత దిగజార్చే ప్రమాదం ఉంది.

ఈ సూచనల వివరాలు దిగువ చూద్దాముగానీ, ఎన్నికల వ్యవస్థలో పారదర్శకతను దృష్టిలో పెట్టుకొని లా కమిషన్ చేసిన సూచనల గురించి మొదట చెప్పుకుందాం. అందులో ప్రధానమైనది, ఎన్నికలలో పాల్గొనే ప్రతీపార్టీలోనూ అంతర్గత ప్రజాస్వామ్యం ఉండాలనేది. అంతర్గత ప్రజాస్వామ్యం ఉందని ఎన్నికల కమిషన్‌ను ఒప్పించలేని పార్టీ తన గుర్తింపును కోల్పోతుంది. ఎన్నికలలో పాల్గొనే అర్హతను కోల్పోతుంది.

ఇది నిస్సంకోచంగా ఆహ్వానించదగ్గ ప్రతిపాదనే. 'తన అంతర్గత వ్యవహారాలలో ప్రజాస్వామ్యం పాటించని పార్టీ, దేశాన్ని పరిపాలించేటప్పుడు ప్రజాస్వామ్య సూత్రాలను గౌరవిస్తుందని నమ్మలేము' అన్న లా కమిషన్ అభిప్రాయంతో ఏకీభవించవచ్చును. రాజకీయ పార్టీల కార్యవర్గాన్ని రహస్య బ్యాలట్ ద్వారా ఎన్నుకోవాలి. అన్ని స్థాయిలలోనూ తీర్మానాలు, నిర్ణయాలు రహస్య బ్యాలట్ ద్వారా మెజారిటీ సభ్యులు ఆమోదించాలి. క్రమశిక్షణకు ఒక కచ్చితమైన నియమావళి ఉండాలి, దాని ప్రకారం మాత్రమే క్రమశిక్షణ చర్యలు తీసుకోవాలి. పార్టీ నిధుల విషయంలో జమాఖర్చు లెక్కలు స్పష్టంగా ఉండాలి. ఎన్నికల కమిషన్‌కు ఈ అన్ని నియమాలూ సక్రమంగా అమలవుతున్నాయా లేదా అని పర్యవేక్షించే అధికారం ఉంటుంది. అమలుకాని పక్షంలో ఎన్నికల కమిషన్ ఆ పార్టీ గుర్తింపును రద్దు చేస్తుంది.

పార్టీ సభ్యులకు పార్టీ తీర్మానాల పైన రహస్య బ్యాలట్ ద్వారా ఓటు వేసి అభిప్రాయం తెలియచేసే హక్కు, కార్యవర్గాన్ని రహస్య బ్యాలట్ ద్వారా ఎన్నుకునే హక్కు ఉన్న రాజకీయ పార్టీలు దేశంలో ఏవీ లేవు. ఒక్కొక్క పార్టీలో అంతర్గత ప్రజాస్వామ్యం కొంతమేరకు ఉంటే ఉండవచ్చునుగాక. అందువల్ల (కమ్యూనిస్టు పార్టీలతో సహా) ఎవ్వరికీ ఈ ప్రతిపాదనలు నచ్చక పోవచ్చునుగానీ వీటిని ఆహ్వానించవలసిందే.

అయితే రిజిస్ట్రేషన్ అర్హత పొందడానికి లాకమిషన్ సూచించే మరొక నియమం కొంత ఆలోచించతగింది . రాజకీయ పార్టీల లక్ష్యాలు భారత రాజ్యాంగ లక్ష్యాలే అయి ఉండాలన్నది ఈ నియమం. ప్రతీ రాజకీయ పార్టీకీ తన లక్ష్యాలు తెలిపే ప్రణాళిక ఒకటి ఉండాలనీ, రిజిస్ట్రేషన్ కోరేటప్పుడు దానిని ఎన్నికల కమిషన్‌కు సమర్పించాలనీ, ఈ లక్ష్యాలు భారత రాజ్యాంగ లక్ష్యాలకూ ఆదర్శాలకూ లోబడి ఉండాలనీ, లేకపోతే ఆ పార్టీకి రిజిస్ట్రేషన్ నిరాకరించాలనీ లాకమిషన్ అంటుంది. వేరొక చోట ప్రజాస్వామ్యం, సోషలిజం, లౌకికవాదం అనే రాజ్యాంగ ఆదర్శాలకు అన్ని పార్టీలూ కట్టుబడి ఉండాలనీ, కట్టుబడి ఉండని వాటికి ఎన్నికలలో పాల్గొనే అర్హత ఉండకూడదనీ లాకమిషన్ అంటుంది.

భారత రాజ్యాంగ లక్ష్యాలలోని సమతా న్యాయాలతో మాకేమీ పేచీ లేదుగానీ, ఈ నియమాన్ని గురించి కొంచెం ఆలోచించడం అవసరం. ఒకటి, సోషలిజం లౌకికవాదం ప్రజాస్వామ్యం సామాజిక న్యాయం అనే మాటలకు ఒకే ఒక అర్థం ఉందని చెప్పలేము. ఒక పార్టీ లక్ష్యాలు వీటికి అనుగుణంగా ఉన్నాయా లేదా అని ఎవరు నిర్ణయించాలి? బిజెపి లౌకికవాద పార్టీ కాదని తక్కిన పార్టీలన్నీ అంగీకరించినా, వారిదే కుహనా లౌకిక వాదమనీ హైందవ సంస్కృతే నిజమైన లౌకిక సంస్కృతి అనీ బిజెపి అంటుంది. దళిత, వెనుకబడిన కులాల అవసరాల ప్రాతిపదికన నడిచే రాజకీయాలు లౌకికవాద రాజకీయాలు కావని వాదించేవారు ఈ దేశంలో చాలా మంది ఉన్నారు. ఆ రాజకీయాలను 'కమ్యూనల్' రాజకీయాలు అనడం కద్దు. అయితే భారతదేశంలో కులనిర్మూలనా రాజకీయాలే నిజమైన లౌకికవాద రాజకీయాలు కాబట్టి, దళిత కులాల ఆకాంక్షల ప్రాతిపదికన నడిచే రాజకీయాలే నిజమైన లౌకికవాద రాజకీయాలని ఇవతలి వైపు నుండి వాదించే అవకాశం ఉంది. ఈ సంవాదాన్ని తేల్చగలవారెవ్వరు? ఎన్నికల కమిషన్ తేల్చగలదా? తేల్చి కదా రిజిస్ట్రేషన్ ఇవ్వాలి?

రాజ్యాంగ ప్రవేశికలో సామాజిక ఆర్థిక రాజకీయన్యాయం అనే లక్ష్యాలేకాక దేశ సమగ్రత, ఏకత కూడ అంతర్భాగాలే. కానీ దేశంలోని సరిహద్దు రాష్ట్రాలలో ఈ 'ఏకత'ను ప్రశ్నించే రాజకీయాలే బలమైనవి. ఏ పార్టీకీ ఆ రాజకీయాలు ఉండడానికి వీలు లేదనీ, ఉంటే అటువంటి పార్టీకి ఆ రాష్ట్రంలో ఎన్నికలలో పాల్గొనడానికి అవసరమైన రిజిస్ట్రేషన్ దక్కదనీ నియమం పెడితే ఎన్నికల నుండి ప్రధాన రాజకీయ ఆకాంక్షను వెలివేయడమవుతుంది కదా?

వేర్పాటు హక్కుల ఉద్యమం దృష్టిలో ఇది అభ్యంతరకరమైన కాంక్షకాదు. ఏ ప్రజలకైనా తమ మనుగడకు సంబంధించిన స్వయం నిర్ణయాధికారం ఉంటుందనేది ఒక రాజకీయ హక్కు. అయితే అభ్యంతరకరమైన రాజకీయాల విషయంలో కూడా, వాటిని వెలివేయడం ఎంత వరకు సబబనే ప్రశ్న వస్తుంది. ప్రజాస్వామ్యం పేరు మీద అప్రజాస్వామికమైన రాజకీయ పోకడలకు సహితం స్వేచ్ఛ ఇవ్వాలా అనేది సులభంగా జవాబు చెప్పగల ప్రశ్న కాదు. టర్కీ అల్జీరియా వంటి దేశాలు ఈ సమస్యను బలంగా ఎదుర్కొంటున్నాయి. టర్కీలో ముస్లిం మతవాద పార్టీల కూటమికి ఎన్నికలలో మెజారిటీ సీట్లు లభించినప్పటికీ వారి రాజకీయ లక్ష్యం ఆ దేశ లౌకిక రాజ్యాంగానికి విరుద్ధం కాబట్టి వారి చేతికి అధికారం ఇవ్వకుండా సైన్యం అడ్డుపడింది. దాని ఫలితంగా ప్రజలలో చెప్పుకోదగ్గ మద్దతు ఉన్న మతవాదం హింసాత్మక రూపం తీసుకొని అంతర్యుద్ధ పరిస్థితి ఏర్పడింది. మన లాకమిషన్ పెట్టే షరతులు కూడా ఇటువంటి పరిస్థితికే దారి తీయవచ్చు. అట్లాగని ఫాసిస్టు పోకడలకు కూడా పూర్తి స్వేచ్ఛ ఇయ్యవలసిందేనా అంటే ఆ ప్రశ్నకు సులభమైన జవాబు ఉందని అనలేముగానీ నిషేధం కంటే సంవాదాన్ని నమ్ముకోవడం మొత్తం మీద ప్రజాస్వామ్య సంరక్షణకూ పురోగమనానికీ ఎక్కువ ఉపయోగపడుతుందని చెప్పగలము.

అదెట్లాగున్నా పార్టీలలో అంతర్గత ప్రజాస్వామ్యాన్ని తప్పనిసరి చేసిన కారణంగా ఫిరాయింపులను పూర్తిగా నియంత్రించవచ్చునని లా కమిషన్ భావించింది. ప్రస్తుతమున్న చట్టం ప్రకారం ఎన్నికయిన ప్రజాప్రతినిధి పార్టీ ఫిరాయిస్తే తన సీటు కోల్పోవలసి ఉంటుందిగానీ, చట్ట సభలో ఆ పార్టీకి చెందిన వారిలో మూడవ వంతు కంటే ఎక్కువ మంది ఫిరాయిస్తే అది 'ఫిరాయింపు' కాక 'చీలిక' కిందికి వస్తుంది కాబట్టి సీట్లు వదులుకోనక్కరలేదు. ఇది విపరీతంగా దుర్వినియోగానికి గురయింది కాబట్టి ఈ మినహాయింపును తొలగించాలని లా కమిషన్ ఇప్పుడు ప్రతిపాదించింది. అంటే ఒకసారి ఒక పార్టీ టికెట్‌పైన ఎన్నికయిన వ్యక్తి ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ అయిదేళ్ల ఆ పార్టీలో కొనసాగవలసిందే. లేదా తన సీటు కోల్పోవాలి. పార్టీలు తీసుకునే నిర్ణయాలను

పార్టీ సభ్యులు రహస్య బ్యాలట్ ద్వారా మెజారిటీగా ఆమోదించాలన్న అంతర్గత ప్రజాస్వామ్య సూత్రాన్ని ప్రవేశపెడుతున్నాము కాబట్టి, ఆ పార్టీ టికెట్ పైన ఎన్నికయిన వ్యక్తి అయిదేళ్లపాటు ఇష్టమున్నా లేకున్నా ఆ పార్టీకే కట్టుబడి ఉండాలనీ లేకపోతే సీటు వదులుకోవడానికి సిద్ధపడాలనీ నియమం పెట్టడం ప్రజాప్రతినిధుల హక్కులకు భంగకరం కాదని లా కమిషన్ వాదన. మన రాజకీయ నాయకులు దీనికి కూడా ఏదో ఒక విరుగుడు కనిపెట్టరని నమ్మగలిగితే, ఇది ఆలోచించదగ్గ ప్రతిపాదనే!

నేర చరిత్ర గల అభ్యర్థులను పోటీకి అనర్హులు చేసే విషయంలోనూ లా కమిషన్ ఒక ప్రతిపాదన చేసింది. ఎన్నికల పోటీ న్యాయంగా, నిష్పక్షపాతంగా జరగడానికి అది అవసరమనింది. ఇప్పుడున్న చట్టం ప్రకారం నేరం రుజువయి శిక్షపడితేనే అనర్హత వస్తుంది. అయితే ఈ రకమైన నేరాలకు పాల్పడే వ్యక్తులు రాజకీయ బలం, పరపతి గలవారు కావడం వల్ల వారికి వ్యతిరేకంగా మాట్లాడడానికి స్వతంత్రులయిన సాక్షులు ముందుకు రారు కాబట్టి నేరాలు రుజువు కావడం కష్టమనీ, అందువల్ల కొన్ని రకాల నేరాలలో నేరం రుజువయ్యేదాకా ఆగకుండా కోర్టు అభియోగాలు మోపినట్టయితే చాలు వారిని ఎన్నికలలో పోటీ చేయడానికి అనర్హులుగా భావించాలనీ లా కమిషన్ ప్రతిపాదన. జీవితఖైదు విధించగల అన్ని నేరాలు, విభిన్న ప్రజావర్గాల మధ్య విద్వేషాన్నీ శత్రుత్వాన్నీ రెచ్చగొట్టే నేరాలు ఈ కోవలోకి రావాలని లా కమిషన్ ప్రతిపాదన.

నేరం రుజువయ్యేదాకా ఆగకుండా చార్జిషీటు ఆధారంగా న్యాయస్థానం అభియోగాలు మోపితే అనర్హులుగా భావించాలన్న ప్రతిపాదనతో సూత్రప్రాయంగా అభ్యంతరం ఉండనవసరం లేదుగానీ ఇక్కడ రెండు విషయలు ఆలోచించాలి. నేరాలన్నిటినీ ఒకే గాటన కట్టి అభియోగాలు ఏ కారణంగా ఎదుర్కొంటున్నా వారిని 'నేరచరిత్రగలవారు' అనడం భావ్యం కాదు. కార్మిక రైతాంగ ఉద్యమాల నుండిగానీ ఇతర రాజకీయ ఉద్యమాల నుండిగానీ ఎన్నికల రంగంలోకి ప్రవేశించిన వ్యక్తుల మీద తప్పుడు కేసులో సరయిన కేసులోగానీ మొత్తానికి కేసులుండే అవకాశం ఉంది. నేరం రుజువయ్యేదాకా ఆగాలా లేదా అన్న సంగతి అటుంచి, అసలు ఈ నేరాలను అనర్హత కలిగించేవిగా భావించడం సబబా? ఉద్యమకారుల నడవడిక ఎల్లప్పుడూ సరిగ్గానే ఉంటుందని అనలేముగానీ ఉద్యమాలలో భాగంగా నేరాలకు పాల్పడిన వారిని కూడా 'నేరచరిత్రులు' అనే అనైతిక జీవుల కోవలో చేర్చడం కరెక్టా? పైగా ఇప్పుడు అభియోగం మోపితే చాలునని లా కమిషన్ భావించే నేరాలలో విభిన్న వర్గాల మధ్య విద్వేషం, శత్రుత్వం రెచ్చ గొట్టే నేరాలను (సెక్షన్ 153ఎ, 505 ఐపిసి) చేర్చారు. అనేక ప్రజాతంత్ర ఉద్యమ నినాదాలకు ఈ ముద్ర వేయొచ్చు. ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాలలో గట్టిగా పాల్గొంటే ఎన్నికలకు అనర్హులయ్యే పరిస్థితి వస్తుందేమోనన్న భయం ఉండడం ప్రజాస్వామ్యానికి మంచిదా? రెండు, నిజంగా హేయమైన నేరాలలో అభియోగాలు ఎదుర్కోవడాన్ని అనర్హతగా భావించడంలో అర్థం ఉందిగానీ 'జీవితఖైదు విధించగల నేరాలు' అని టోకుగా అనడం ఎంత వరకు ఉచితం? చట్టం చేసే ఏ వర్గీకరణ అయినా తన లక్ష్యానికి అనుగుణంగా ఉండాలన్న ప్రాథమిక న్యాయసిద్ధాంత సూత్రాన్ని జీవన్‌రెడ్డి గారికి జ్ఞాపకం చేయనవసరం లేదు. ఎన్నికలు ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియ కాబట్టి సాంఘికంగా అప్రజాస్వామికమైన నేరాలు ఎన్నికల విషయంలో అనర్హతకు ప్రమాణం కాగలవుగానీ ఎక్కువ శిక్ష ఉన్న నేరాలు ప్రమాణం ఎందుకవుతాయి? ఉదాహరణకు అంటరానితనం, లైంగిక అత్యాచారం, అవినీతి, ఎన్నికల అక్రమాలు మొదలయిన నేరాలలో న్యాయస్థానం అభియోగం మోపితే చాలు ఆ వ్యక్తి ఎన్నికల పోటీకి అనర్హులయినట్టేనంటే కొంత అర్థం ఉంటుంది.

స్థిరత్వం

ఎన్నికల వ్యవస్థ పారదర్శకంగా, న్యాయంగా ఉండాలన్న లక్ష్యంతో లా కమిషన్ చేసిన సూచనలను చూసిన తరువాత, స్థిరత్వం అనే లక్ష్యం నుండి వచ్చిన సూచనలను చూద్దాం. ఇవి ప్రాథమికంగానే అభ్యంతరకరమైనవని మొదట్లోనే చెప్పాము.

'చిన్న చిన్న పార్టీలు అనేకం ఉండడం దేశపాలనలో అస్థిరతకు దారి తీస్తున్నది. విశాలమైన జాతీయ ప్రయోజనాలు కాక సంకుచితమైన కులం, ప్రాంతం మొదలయిన పాక్షిక ప్రయోజనాలు గల పార్టీలు ఉండడం కూడా అస్థిరతకు దారి తీస్తున్నది. కేవలం రెండు లేక మూడు జాతీయ పార్టీలు మాత్రమే ఉండే స్థితికి దేశ రాజకీయాలను బలవంతంగా నెట్టాలి. వెంటనే అది సాధ్యం కాదు కాబట్టి కేవలం రెండు లేక మూడు జాతీయ కూటములలోకి అన్ని పార్టీలనూ నెట్టాలి'. ఇది లా కమిషన్ స్థిరత్వం కోసం చేసే సూచనల లక్ష్యం.

అసంఖ్యాకమైన భాషలు, కులాలు, జాతులుగా విడిపోయి ఉన్న భారతదేశంలో విభిన్న ప్రయోజనాలను, దృక్పథాలను వ్యక్తం చేసే అనేక రాజకీయ లక్ష్యాలుండడం సహజం. ఈ భిన్న ప్రయోజనాలను కాదని ఒక జాతీయ ప్రయోజనాన్ని గుర్తించి దానికి కట్టుబడి ఉండే రాజకీయ లక్ష్యాలు సహితం ఉండవచ్చునుగాక, కానీ అవి మాత్రమే ఉండాలనడంలో అర్థం లేదు. దాని కోసం చట్టమే రాజకీయ లక్ష్యాలపైన ఒత్తిడి పెట్టాలనడం అణచివేత తప్ప వేరే ఏమీకాదు. స్థిరత్వానికి ప్రజాస్వామ్యాన్ని తాకట్టు పెట్టే వైఖరి ఎన్నికల సంస్కరణలకు చోదకశక్తి అయితే ఇటువంటి వికారమైన సూచనలే పుడతాయి.

ఒక రాష్ట్రంలో ఎన్నికలు జరుగుతున్నాయనుకోండి. ఆ ఎన్నికలలో పోటీ చేసే ఏ పార్టీకయినా ఆ రాష్ట్రంలో మొత్తం పోలయిన వోట్లలో అయిదు శాతం రావాలంట. వచ్చినట్లయితేనే ఆ పార్టీ గెలిచిన సీట్లు ఆ పార్టీకి దక్కుతాయి. లేకపోతే గెలిచిన సీట్లు కూడా వారికియ్యకుండ రద్దు చేసి రెండవస్థానంలో ఉన్నవారికిచ్చేస్తారు. ఇది లాకమిషన్ సూచన.

ఒక చిన్న కులం లేక తెగకు చెందిన ప్రజల కోసం పని చేస్తూ వారి ఓట్లు పెద్ద సంఖ్యలో ఉన్న ఒకటో రెండో నియోజకవర్గాలలో పోటీ చేసి గెలిచి వారికి నిజాయితీగా చట్ట సభలలో ప్రాతినిధ్యం వహించాలన్న ఆలోచనకు ఎన్నికల ప్రజాస్వామ్యంలో చోటు ఉండకూడదనేది లా కమిషన్ అభిప్రాయం. అటువంటి పార్టీ తనకిష్టమున్నా లేకున్నా ఏదో ఒక పెద్ద కూటమిలో భాగం కావాలి. రాష్ట్రం మొత్తం మీద పోలయిన ఓట్లలో ఆ కూటమి 5 శాతమైనా పొందితేనే ఆ పార్టీకి తాను గెలిచిన ఒకటో రెండో సీట్లు దక్కుతాయి.

ఉదాహరణకు, మన రాష్ట్రంలో ఆదివాసుల జనాభా 6 శాతం. కేవలం ఆదివాసులలో పని చేసే రాజకీయ పార్టీ అన్ని ఆదివాసీ నియోజక వర్గాలలోనూ పోటీ చేసి గెలిచినా, ఆదివాసీల ఓట్లలో అన్నీ ఆ పార్టీకే పడకపోవచ్చును కాబట్టి ఆ పార్టీకి వచ్చే ఓట్లు రాష్ట్ర జనాభాలో 5 శాతం మించకపోవచ్చు. అప్పుడు అన్ని ఏజెన్సీ నియోజక వర్గాలలోనూ ఆ పార్టీ గెలుపును రద్దు చేసి రెండవ స్థానంలో ఉన్న టిడిపి లేక కాంగ్రెస్ అభ్యర్థికి ఆ సీట్లు ఇస్తారు. ఈ పరిస్థితి తప్పించుకోవాలంటే ఆ ఆదివాసీ పార్టీ ఒంటరిగా పోటీ చేయకుండా తెలుగుదేశం కూటమిలోనో కాంగ్రెస్ కూటమిలోనో చేరి తన అర్హతను నిలబెట్టుకోవాలి. ఏ రకంగా చూసినా ఆ ఆదివాసీ పార్టీ పైన తెలుగుదేశం, కాంగ్రెస్ పార్టీల పెత్తనాన్ని నెలకొల్పడం ఈ సవరణ ఫలితం.

ఇది స్థిరత్వానికి తోడ్పడుతుందేమోగానీ ప్రజాస్వామ్యానికి నష్టకరం. స్థిరత్వం దానికదే ప్రజాస్వామ్యానికి దోహదకారి అయినట్టు ఎన్నికల సంస్కరణలకు స్థిరత్వాన్ని ముఖ్య ప్రమాణంగా లా కమిషన్ ఎంచుకుందిగానీ లేకపోతే ఇటువంటి సూచనలు చేయగలిగేది కాదు.

చిన్న పార్టీల మనుగడే ప్రశ్నార్థకం అయితే ఇంక ఏ పార్టీ లేని స్వతంత్ర అభ్యర్థుల సంగతేమిటి? స్వతంత్ర అభ్యర్థులనసలు పోటీ చేయనీయకూడదని లా కమిషన్ సూచన. స్వతంత్ర అభ్యర్థులందరూ నాన్ సీరియస్‌గానే పోటీ చేస్తారంట. వాళ్ల వల్ల బ్యాలట్‌పేపర్ సైజు పెరగడం తప్ప ఒరిగేదేమీ లేదంట. ఒక వేళ వాళ్లు గెలిచినా ఎప్పుడు ఏ కూటమిలో చేరతారో తెలియక అస్థిరత తెచ్చిపెడతారంట.

ప్రజాఉద్యమకారులుగా, సంస్కర్తలుగా ప్రజలలో పని చేసి మన్ననలు పొంది ఏ పార్టీలోనూ చేరడం ఇష్టం లేక స్వతంత్రంగా పోటీ చేసి గెలిచి చట్ట సభలలో నిజాయితీగా ఆ ప్రజలకు ప్రాతినిధ్యం వహించినవారు చాలా మంది ఉన్నారన్న సంగతి లా కమిషన్ గుర్తించదలచుకోలేదు. ఇప్పుడు అటువంటి వారి సంఖ్య తగ్గిపోయిందంటే దానికి కారణం మొత్తంగానే రాజకీయాలలో వచ్చిన భ్రష్టత్వం. ఆ కారణం చాలుననుకుంటే మొత్తంగా ఎన్నికల వ్యవస్థనే రద్దు చేసేయొచ్చు, కేవలం స్వతంత్ర అభ్యర్థిత్వాన్ని మాత్రం రద్దు చేయడం ఎందుకు?

నిజానికి ఎన్నికల వ్యవస్థలో ప్రజాస్వామ్యాన్ని, ప్రాతినిధ్య స్వభావాన్ని పెంచే సవరణలు అనేకం సమాజంలో చర్చకు వస్తుంటాయి. ఎన్నికల సంస్కరణల మీద 200 పేజీల సుదీర్ఘమైన వర్కింగ్ పేపర్ రాసిన లా కమిషన్ వాటిలో ఒక్క దానిని కూడా చర్చించలేదంటే కారణం ఎన్నికల సంస్కరణలకు లా కమిషన్ ఎంచుకున్న లక్ష్యాలలో ప్రజాస్వామ్యాన్ని ప్రాతినిధ్యాన్నీ పెంచాలన్నది లేకపోవడం.

అయిదేళ్లకొకసారి ప్రజలు తమ ప్రతినిధులను ఎన్నుకోవడమే కాకుండా, ఆ అయిదేళ్ల పర్యంతం ఆ ప్రజాప్రతినిధులు ప్రజలకు ఏదో ఒక రూపంలో జవాబుదార్లుగా ఉండాలన్నది సమాజంలో తరచుగా చర్చ జరిగే విషయాలలో ఒకటి. ప్రజలకు నచ్చకపోతే ఆ ప్రజాప్రతినిధిని 'రీకాల్' చేసే హక్కు ఉండాలనే ప్రతిపాదన ఇందులో భాగమే. దీనిని వ్యవస్థీకరించడంలో ఇబ్బందులుండవచ్చు. నియోజక వర్గంలో ఎంత మంది కోరుకుంటే 'రీకాల్' కోసం వోటింగ్ నిర్వహించాలి, ఎంతమంది ఆ ప్రతిపాదనకు అనుకూలంగా వోటు వేస్తే అది గెలిచినట్టు భావించాలి అనేవి సులభంగా నిర్ణయించగల విషయాలు కాకపోవచ్చు. కానీ ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయం ఏమిటంటే లా కమిషన్ చేసే ఎన్నికల సంస్కరణల చర్చలో ఈ ప్రస్తావనే లేకపోవడం.

ప్రాతినిధ్యం దృష్టితో చూసినప్పుడు నియోజకవర్గాల సైజు కూడా ఒక సమస్యే. మన పార్లమెంటు సభ్యులొక్కొక్కరు 10 లేక 15 లక్షల మందికి ప్రతినిధులు. వాళ్ల పార్టీ విధానాలు, వ్యక్తిగత నిజాయితీల సంగతి అటుంచి, ఈ రకమైన ప్రాతినిధ్యానికి నిజంగా అర్థం లేదు. ఇంగ్లండ్‌లో ఒక్కొక్క పార్లమెంట్ నియోజకవర్గం మన మండలమంత ఉంటుంది. అంటే అక్కడ ఎంపి మన ఎంపిపి అధ్యక్షునితో సమానం. మన పార్లమెంట్ నియోజక వర్గాన్ని అంతగా తగ్గిస్తే పార్లమెంటు సైజు విపరీతంగా పెరిగిపోతుంది కాబట్టి అది ఆచరణయోగ్యమైన పరిష్కారం కాకపోవచ్చునుగానీ అధికార వికేంద్రీకరణ పెద్దఎత్తున చేపట్టి స్థానిక సంస్థల అధికారాలు పెంచడం ఆచరణ యోగ్యమైన పరిష్కారం కాగలదు. ఏ స్థాయిలో చేయగల నిర్ణయాలను ఆ స్థాయికి చెందిన పాలనా వ్యవస్థకు, ప్రతినిధుల సభలకు అప్పగించినట్టయితే కొద్ది అధికారాలు మాత్రమే ఢిల్లీకి చెందుతాయి. ఇది

కొత్తగా మేము చేస్తున్న ప్రతిపాదన కాదు. రాజ్యాంగం రాసిన రోజుల నుండి ఈ చర్చ ఉన్నదే. ప్రస్తుతమున్న ప్రాదేశిక నియోజకవర్గాలు ఆయా ప్రదేశాలలోని పెత్తందారీ వర్గాలకే ప్రాతినిధ్యం ఇస్తాయనీ, దళితులకు ఆదివాసీలకు వేరే నియోజకవర్గాలు ఉండాలనీ ఒక డిమాండ్ స్వాతంత్ర పూర్వకాలం నుండి ఉంది. చట్టసభలు మగవాళ్ల సభలుగా ఉన్నాయనీ స్త్రీలకు రిజర్వేషన్ కల్పించాలనీ డిమాండ్ ఉండడం మాత్రమే కాదు, అది రాజ్యాంగ సవరణ దాకా వచ్చి ఆగిపోయింది. దీని చర్చే లా కమిషన్ చేయలేదు.

ఎన్నికల సంస్కరణలకు ప్రభుత్వాల స్థిరత్వం లక్ష్యం కావడానికే వీలు లేదు. పారదర్శకత ఒక లక్ష్యం కాగలదు. ప్రాతినిధ్యం ప్రధాన లక్ష్యం కావాలి. ప్రాతినిధ్యాన్ని పూర్తిగా వదిలిపెట్టి స్థిరత్వాన్ని ప్రధానం చేసి పారదర్శకతను రెండవస్థాయి లక్ష్యంగా పెట్టుకొని ప్రాతినిధ్యాన్ని నిజానికి దిగజార్చే ప్రతిపాదనలు చేసిన లా కమిషన్ విజ్ఞతను ఏమనాలి?

■